

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

KT pitää lain tarkoitusta ja soveltamisalaa koskevia säännöksiä tarkoituksenmukaisina. Se, että lakiin on pyritty kokoamaan ainoastaan sellaiset toimivaltuudet, jotka ovat välttämättömiä sen tarkoituksen saavuttamiseksi ja joita ei voida perustuslaista tai sääntelyn erityispiirteistä johtuvista syistä säätää normaaliolojen lainsäädäntöön, on kannatettavaa.

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

KT pitää selvänä ja tarkoituksenmukaisena, että kuntien ja kuntayhtymien sekä hyvin-vointialueiden ja hyvinvointiyhtymien tulee kuulua valmiuslain varautumisvelvollisten piiriin ja varauduttava myös tässä laissa säädettyjen toimivaltuuksien käyttöön. Hyvin-vointialueiden valmiudesta ja varautumisesta sinällään säädetään verraten yksityiskohtaisesti jo sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 7 luvussa.

Säännösehdotukseen on sisällytetty nimenomainen säännös siitä, että varautumisvelvollisen on varmistettava 1 momentissa säädettyjen velvoitteiden asianmukainen toteuttaminen myös hankkiessaan lakiin perustuvien tehtäviensä hoitamista tukevia palveluita yksityisiltä yhteisöiltä. Perustelujen mukaan säännöksen tarkoituksena olisi saattaa myös ostopalvelutilanteet varautumisvelvollisuuden piiriin. Varautumisvelvollisen tulisi arvioida myös ulkoistamiinsa palveluihin kohdistuvat riskit ja niiden vaikutukset omalle toiminnalleen sekä riskien hallintatoimenpiteet. Mitä kriittisempi ulkoistettu palvelu varautumisvelvollisen toiminnalle on, sitä vahvemmin sen toteuttamiseen kai-kissa turvallisuustilanteissa on sopimusperusteisesti varauduttava perustelujen mukaan. KT arvioi, että varautumisvelvollisen yksityisten toimijoiden kanssa tekemiin ostopalvelusopimuksiin otetuilla varautumista koskevilla ehdoilla ei voida kaikissa tilanteissa kuitenkaan varmistaa palveluiden tuottamista poikkeusoloissa.

KT ehdottaa selvyiden vuoksi ja huomioon ottaen eräitä palveluja koskeva ostopalvelujen huomattava määrä (esim. asumispalvelut), että 6 §:ssä mainittuihin varautumis-velvollisiin lisättäisiin

myös yksityiset yhteisöt, joilta julkinen varautumisvelvollinen on hankkinut velvoitteiden toteuttamiseksi palveluja ja joissa käyttöottoasetuksia voidaan joutua poikkeusoloissa nimenomaan soveltamaan. Esimerkiksi sosiaalipuolella nämä palvelut koskevat vielä yleensä erityisen haavoittuvia ryhmiä. Varautumisvelvollisuuden keskiössä tulisi olla henkilöstön riittävyyden turvaaminen. Varautumisvelvollisuus olisi samoin periaattein tarkoituksenmukaista ulottaa myös kuntien ja hyvinvointialueiden omistamiin yrityksiin.

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

Lakiesityksen 6 §:ssä säädetään yleisestä varautumisvelvollisuudesta. Säännöksen 1 momentin mukaan varautumisvelvollisen on tässä luvussa säädetyin toimenpitein varmistettava lakiin perustuvien tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa olosuhteissa. Kyseisen säännöksen perustelujen mukaan varautumisvelvollisuus kattaa myös poikkeusolojen ulkopuolelle jäävät häiriötilanteet.

KT pitää varautumisvelvollisuuden sisältöä kannatettavana. KT haluaa kuitenkin huomauttaa, että varautumisvelvoitteen täyttäminen ja täytyminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kunnalla/kuntayhtymällä tai hyvinvointialueella/hyvinvointiyhtymällä olisi tosiasiallisia mahdollisuuksia toimia suunnitelmiensa mukaisesti poikkeusoloissa. Hallinnolliset tai esimerkiksi työoikeudelliset lainsäädännön reunaehdot voivat estää suunnitelmien täysimittaisen toimeenpanon poikkeusoloissa, erityisesti, jos valmiuslain lisä-toimivaltuuksia ei syystä tai toisesta oteta käyttöön tai jos hyvinvointialueet/hyvinvointiyhtymät tai kunnat/kuntayhtymät eivät voi niitä soveltaa.

Lakiesityksen 8 §:n mukaan varautumisvelvollisen on huolehdittava toiminnassaan varautumisen suunnittelun asianmukaisesta järjestämisestä ja valmiussuunnitelman toimeenpanon edellyttämisestä henkilöstön perehdyttämisestä. KT pitää hyvänä, että varautumisvelvolliselle säädetään velvollisuus henkilöstön perehdyttämiseen. KT pitää varautumissuunnittelua tärkeänä kuten myös säännöksen sisällytettyä henkilöstön perehdyttämistä osana valmiussuunnittelun toimeenpanoa. Osana perehdytystä on hyvä perusteluissa nostaa esiin myös valmiusharjoituksiin ja muihin toimenpiteisiin osallistumisen tarkeys ja kutsuun vastaaminen tarvittaessa.

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

KT kiinnittää huomiota siihen, että 7 §:n (riskien arviointi ja hallinta) perusteluissa nostetaan esiin, että säännösehdoituksessa tarkoitetut varautumisvelvollisen toimintaa vakavasti vaarantavat riskit voivat toteutuessaan kohdistua esimerkiksi varautumisvelvollisen lakisääteisiä tehtäviä hoitavan henkilöstön toimintakykyyn. KT nostaa esiin Ukrainan opit -hankkeen toimintasuosituksista, että olisi tärkeää, että valtakunnallisesti olisi varmistettu ja tarvittaessa kehitetty toimintamallit henkilöstön henkisen hyvinvoinnin ja kestävyys turvaamiseksi sekä traumaperäisten stressioireiden ehkäisyyn valtion varoin huomioon ottaen esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 luvun 52 § (valtion korvaukset valmiuden ylläpitämiseen ja häiriötilanteiden hoitamiseen). Toimintamallien tulisi olla kunnossa ensisijaisesti palveluksessa olevaa henkilöstöä ajatellen, mutta

niitä tulisi olla mahdollisuus soveltuvin osin ottaa käyttöön myös työvelvollisten tai erilaisten vapaaehtoisryhmien kanssa.

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

Kunta- ja hyvinvointialueuetyönantajat KT:lla ei ole lausuttavaa 3 luvun 11 §:ää koskien.

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

Kunta- ja hyvinvointialueuetyönantajat KT:lla ei ole lausuttavaa 3 luvun 12 §:ää ja 21 §:ää koskien.

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

KT pitää erittäin tärkeänä, että käyttöönottoasetuksessa voidaan säätää lain III osan säännöksiä välittömästi soveltamisesta ilman eduskunnan käsittelyä (17 §).

KT huomauttaa, että mietinnössä ei oteta kantaa tilanteeseen, jossa asetuksen soveltaja on jo ehtinyt toimia asetuksen mukaisesti, mutta eduskunta myöhemmin kumoaa ko. asetuksen tai rajaa sen soveltamisalaa ja/tai sisältöä. Asetuksen soveltajalle ei tule tällaisessa tilanteessa koitua seuraamuksia.

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

Kunta- ja hyvinvointialueuetyönantajat KT:lla ei ole lausuttavaa 22 ja 23 §:iä koskien.

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Lakiesityksen 24 §:n 2 momentin mukaan valtioneuvosto voi poikkeusoloissa ohjata hyvinvointialueita ja kuntia siinä laajuudessa kuin se on poikkeusolojen hallinnan kannalta välttämätöntä. KT katsoo, että ko. momentissa tulisi mainita myös hyvinvointiyhtymät ja kuntayhtymät. Pykälän soveltamisalan pitäisi olla täysin selkeä. Siltä osin kuin pykälän on tarkoitus soveltua myös kuntayhtymiin, hyvinvointiyhtymiin ja Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialaan, tulisi se lähtökohtaisesti näkyä pykälän tekstistä.

KT toteaa, että poikkeusolojen hallinnassa kokonaiskoordinaation tulee toimia kaikilla tasoilla. Samalla tulee kuitenkin jättää lain soveltajille asianmukaisesti tilaa myös toimivaltasuhteiden mukaiselle harkinnalle ja päätöksenteolle.

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

KT huomauttaa, että mietinnössä esitetyissä säännöksissä viitataan viranomaisiin ja esimerkiksi 29 §:ssä viitataan viranomaisen säännönmukaisiin toimivaltuuksiin.

Lakiehdotuksen 32 §:ssä ehdotetaan säädettävän lain III osan kannalta keskeisistä käsitteistä. Viranomaista ei kuitenkaan ole keskeisissä käsitteissä määritelty. KT näkee, että lain tarkkarajaisuuden ja selkeyden vuoksi myös viranomaisen käsite tulee valmiuslaissa määritellä.

Lakiesityksen perustelujen mukaan 32 §:ssä määriteltäisiin lain III osan kannalta keskeisiä käsitteitä. KT tulkitsee 32 §:n sanamuodon perusteella käsitteiden soveltuvan kuitenkin koko valmiuslakiin, eikä vain sen III osaan. Säännöksen sanamuodon ja sen perustelujen tulisi olla yhdenmukaiset.

KT katsoo, että valmiuslain jatkovalmistelussa tulee kiinnittää huomiota terminologiaan ja pykälien soveltamisalaan. Monissa lakiehdotuksen pykälissä (II, III ja IV osassa) jää epäselväksi koskeeko pykälä kuntien lisäksi kuntayhtymiä tai hyvinvointialueiden lisäksi myös hyvinvointiyhtymiä ja Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialaa. Helsingin kaupungille ja HUS-yhtymälle on sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetulla lailla (615/2021) annettu erityisasema. Lisäksi esimerkiksi laboratoriopalveluita tällä hetkellä tuotetaan hyvinvointiyhtymissä. Kunkin lisätoimivaltuuden soveltamisalan pitäisi olla täysin selkeä. Siltä osin kuin lisätoimivaltuuden on tarkoitus soveltua myös kuntayhtymiin, hyvinvointiyhtymiin ja Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialaan, tulisi se lähtökohtaisesti näkyä kunkin pykälän kohdalla erikseen.

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Lakiesityksen 34 §:ssä ei ole täsmennetty mitä 1-kohdassa mainitulla viranomaisella tarkoitetaan. KT katsoo, että lakiesityksen 34 §:n perusteluihin tulisi lisätä, että kriittisiä viranomaistoimintoja on myös kuntayhtymissä ja hyvinvointiyhtymissä. KT:n näkemyksen mukaan perusteluissa tulisi myös todeta, että valtiovarainministeriön päätös voisi kohdistua myös kuntayhtymään ja hyvinvointiyhtymään.

Lakiesityksen mukaan 34 §:ää ei ole mahdollista soveltaa 11 §:n 1 momentin 4-kohdan mukaisessa tartuntatautilanteessa. KT huomauttaa, että laajalle levinnyt ja henkeä ja terveyttä vakavasti vaarantava tartuntatauti voi samalla tavoin kuin esimerkiksi suuronnettomuus vaikuttaa merkittävästi yksityisten tieto- ja viestintätekniisten palvelujen tarjoajien kykyyn tarjota palveluita sopimuskumppaneilleen. Pykälän soveltamisala tulisi laajentaa myös 11 §:n 1 momentin 4-kohdan kattavaksi.

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Työvoiman saatavuuden turvaamista koskeva luku on erittäin tarpeellinen ja tärkeä lain tarkoituksen toteuttamisen kannalta. Valmiuslain tulee antaa monipuoliset keinot työvoiman saatavuuden turvaamiseen. KT toteaa, että olisi erittäin epätarkoituksenmukaista, että valmiuslain keinovalikoima pidettäisiin henkilöstön turvaamista koskevien käyttövaltuuksien suhteen suppeana, ja keinoja ryhdyttäisiin miettimään vasta poikkeusolojen vallitessa. Kunkin keinon käyttö on eri asia kuin mahdollisuudesta säättäminen valmiuslaissa. Laissa säädetyn keinon käytöstä päätetään aina erikseen. Palvelussuhteen ehdoista poikkeaminen poikkeusoloissa ei ole automaattista, vaan vaatii, että kustakin laissa säädetystä poikkeamasta ja sen käyttöalasta ja käyttämisen edellytyksistä säädetään erikseen käyttöönottoasetuksessa ja annetaan soveltamisasetus. KT pitää välttämättömänä, että esitetty 41 § antaa mahdollisuudet poiketa palvelussuhteen ehdoista kaikissa lain tarkoittamissa poikkeusoloissa edellytysten täytyessä.

Lakiesityksen 40 §:n sanamuodon mukaan 41 §:ssä ja 42 §:ssä tarkoitettuja palvelussuhteen ehdoista poikkeamia sovellettaisiin myös niitä vastaaviin työ- ja virkaehtosopimusten määräyksiin ja työsopimuksen ehtoihin. KT katsoo, että 40 §:n 1 momenttiin tulee lisätä viittaus myös 43 §:än (irtisanomisajan pidentäminen).

Lakiesityksen 40 §:n mukaan 41 §:ä ja 42 §:ä sovellettaessa on huolehdittava, ettei työntekijän työaika ylityö mukaan lukien ole kohtuuton ja että työntekijälle varataan riittävä lepoaika vuorojen välissä tai mahdollisuus palautumiseen työajan aikana. KT esittää lakiesityksen 40 §:n 2 momentin muotoilemista uudelleen siten, että säännöksestä ilmenisi, ettei työntekijän työaika (ylityö mukaan lukien) ole poikkeusolojen hallinnan olosuhteet huomioon ottaen kohtuuton ja että työntekijälle varataan riittävä lepoaika työvuorojen välissä. Kohtuullisuuden ja riittävyyden arviointikriteereinä ei voida poikkeusoloissa pitää normaaliolojen lainsäädännössä säänneltyä tai virka- ja työehtosopimuksessa määrättyä.

KT:lla on 7 luvun 41 §:n 1 momentin keinovalikoiman luetteloon yksi lisäyksesitys ja muutamaan keinovalikoiman yksittäiseen kohtaan huomioita. KT esittää luetteloon lisättäväksi työnantajan oikeuden keskeyttää tai peruuttaa työntekijälle ja viranhaltijalle myönnetty tai aloitettu perhevapaa (hoitovapaa, osittainen hoitovapaa, vanhempainvapaa, osittainen vanhempainvapaa), opintovapaa ja työnantajan myöntämä harkinnanvarainen vapaa. Kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain 28 § 2 momentin mukaan virkavapaa keskeytyy siksi ajaksi, kun virkavapaana oleva viranhaltija suostumuksensa perusteella perustellusta syystä määrätään suorittamaan joitakin virkatehtäviä. Vaikka viranhaltijain säännös antaa työnantajalle normaalioloissa oikeuden keskeyttää viranhaltijalle myönnetty virkavapaa viranhaltijan suostumuksella, KT:n näkemyksen mukaan tämä ei ole riittävää valmiuslain tarkoittamissa poikkeusoloissa. Valmiuslakimietintö näyttäisi rakentuvan ajatukselle, että erilaisilla vapailla olevien henkilöiden työpanos voisi tulla käyttöön vain työvelvoitteita koskevien säännösten kautta. Työvelvoitetta koskevien säännösten soveltaminen ja niitä koskevien käyttöasetusten antaminen on kuitenkin jo esityksen mukaan aivan viimesijainen keino. Omaksuttua ratkaisua voidaan pitää erityisen hankalana erityisesti, kun kyseessä olisi sosiaali- ja terveydenhuollon erityinen työvelvoite. Yleisen työvelvollisuuden käyttöä puolestaan rajaa merkittävästi sen soveltamisalan rajaaminen vain 11 §:n 1 momentin 1- ja 2-kohdan mukaisiin

poikkeusoloihin. Työntekijälle myönnetyn vapaan keskeyttäminen voisi olla tarpeellista palveluksessa olevan henkilöstön työkuorman tasaamiseksi sekä henkilöstön palautumisen ja levon turvaamiseksi. Keskeyttämisen tarpeeseen voi liittyä työn osaamisvaatimuksiin ja erityispiirteisiin liittyviä syitä sekä työntekopaikan sijaintiin liittyviä erityisiä syitä.

KT korostaa, että vapaan keskeyttäminen vaatisi luonnollisesti asiaa koskevan käyttöönottoasetuksen ja keinon käyttöalan ja edellytysten erikseen arviointia tilannekohtaisesti. KT katsoo tärkeäksi, että vapaan keskeyttäminen on mukana 41 §:n 1 momentin keinovalikoimassa. Tätä kautta voitaisiin turvata työvoiman riittävyttä ja työturvallisuutta ja lepoa koskevien vaatimusten täyttymistä tilannekohtaisesti.

Lisäksi KT ehdottaa seuraavia lisäyksiä ja selvennyksiä 7 luvun 41 §:n 1 momentin eräisiin alakohtiin. Kohdassa 10) tulisi säätää ”siirtää ja keskeyttää työ- ja virkaehtosopimuksen määräyksiin perustuvat muut ansaitut vapaat kuin vuosiloman, jollei vapaata ole sovittu korvattavaksi rahana.” Nyt esityksen mukaan annettaisiin vain oikeus siirtää. Tarve keskeyttämiseen ja työhön kutsumiseen voi syntyä äkillisesti ja osa vapaista kuten työaikapankkivapaat ja lomarahavapaat (esim. kaksi viikkoa) voivat olla käytännössä pitkäköjäkin. Kohdissa 11) ja 12) tulisi kohtien kirjoitusasu tarkentaa. Perustelujen mukaan kohdassa 11) säädettäisiin mahdollisuudesta määrätä työntekijä työsopimuksen määräyksistä riippumatta tilapäisesti toiseen työtehtävään, johon hänellä on riittävä osaaminen ja jota voidaan pitää hänelle sopivana. Perustelujen mukaan kohdassa 12) säädettäisiin mahdollisuudesta määrätä työntekijä työsopimuksen määräyksistä riippumatta tilapäisesti toiseen työntekopaikkaan. Perusteluissa ilmaistut ajatukset tulisi selvästi ilmetä myös lainkohdista ja sitten todeta, että muutokset tehdään ilman yhteistoimintamenettelyä.

Lain 7 luvun 41 § 2 momentissa säädettäisiin niistä viranomaisista, yhtiöistä ja toimialoista, joissa tai joilla 1 momentissa tarkoitettuja poikkeuksia voitaisiin soveltaa. KT pitää tärkeänä, että luettelossa on erikseen mainittu sosiaali- ja terveystalvet ja pelastustoimi. Käyttöönottoasetuksella päätettäisiin, missä laajuudessa poikkeusmahdollisuuksia voidaan käyttää ja minkälaisin rajoin.

Ehdotetun 2 momentin 16 ja 17 kohdat olisivat voimassa olevaan lakiin nähden uusia. KT ehdottaa, että selkeyden vuoksi kunnat (ja kuntayhtymät) mainittaisiin 2 momentissa omana kohtanaan. Esityksen mukaan ne luettaisiin 16 kohdan nojalla ”muihin varautumisvelvollisiin, jos se on välttämätöntä sen toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi poikkeusolojen aikana.” Palvelussuhteen ehdoista poikkeaminen voi olla kuntatoimijoilla käyttöönottoasetuksessa annetussa laajuudessa välttämätöntä paitsi toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi (esimerkiksi kuntasektorin kriittiset yhteiskunnan toimintaa ylläpitävät toiminnot, kuten katujen kunnossapito) myös joidenkin valmiuslaissa määriteltyjen lisätehtävien hoitamiseksi (esim. työvelvoitemääräyksen antaminen, siirtyneen väestön palveluiden järjestäminen ja majoitustehtävät poikkeuksellisesti).

Lain 41 §:n 2 momenttiin tulisi myös erikseen lisätä omana kohtanaan vesi- ja energiahuolto. Vesi- ja energiahuolto ovat yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ja väestön terveyden ja hyvinvoinnin

kannalta välttämätöntä kriittistä infrastruktuuria, joka tulee kyetä turvaamaan vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Vesi- ja energiahuolto tulisi olla erikseen mainittuna 2 momentissa, eikä jättää pykälän mukaisten poikkeuksien soveltamista vesi- ja energiahuollossa vain 2 momentin mukaisesti asetuksella säätämisen varaan.

KT kannattaa myös 7 luvun 43 §:n säännöstä irtisanomisajan pidentämisestä. Selvää on, että normaaliolosuhteissa noudatettavat lyhyet irtisanomisajat olisivat erittäin ongelmallisia poikkeusoloissa kriittisillä aloilla korvaavan henkilöstön löytymistä ajatellen. Irtisanomisaikaa olisi perusteluiden mukaan mahdollisuus pidentää enintään siihen asti, kun toimivaltuutta koskeva käyttöönottoasetus olisi voimassa, kuitenkin enintään kuudella kuukaudella. KT katsoo, että tämän tulisi käydä ilmi myös pykälästä. KT kannattaa myös esitystä siitä, että työntekijän irtisanomisajan pidentämisestä päättäisi työntekijäkohtaisesti työnantaja, jos sitä koskeva käyttöönottoasetus on annettu. Sitä vastoin epäselväksi jää mitä säännösehdotuksen perusteluissa tarkoitetaan työnantajan ennakollisella ilmoituksella henkilöstöryhmälle irtisanomisajan tavallisesta poikkeavasta kestosta (s.269). Tarkoitetaanko sillä mahdollisesti sitä, että soveltamisasetuksessa tulisi tällainen ehto asettaa, koska lakiteksti ei tätä asiaa tunnista. Sinällään ilmoittamista voidaan pitää erittäin kannatettavana, mutta käyttöönottoasetuksen mahdollistaessa muuten irtisanomisajan tapauskohtaisen pidentämisen ennakoilmoituksen puutteellinen kohdentaminen henkilöstöryhmälle ei saisi johtaa siihen, että yksittäisen työntekijän/viranhaltijan irtisanomisaikaa ei voitaisi pidentää.

Lakiesityksen 43 § 2 momentissa säädettäisiin niistä viranomaisista, yhtiöistä ja toimialoista, joissa tai joilla 1 momentissa tarkoitettuja poikkeuksia voitaisiin soveltaa. KT pitää tärkeänä, että luettelossa on erikseen mainittu sosiaali- ja terveystoimet ja pelastustoimi. Käyttöönottoasetuksella päätettäisiin, missä laajuudessa poikkeusmahdollisuuksia voidaan käyttää ja minkälaisin rajoin.

Ehdotetun 2 momentin 16 ja 17 kohdat olisivat voimassa olevaan lakiin nähden uusia. KT ehdottaa, että selkeyden vuoksi kunnat (ja kuntayhtymät) mainittaisiin 2 momentissa omana kohtanaan. Esityksen mukaan ne luettaisiin 16 kohdan nojalla ”muihin varautumisvelvollisiin, jos se on välttämätöntä sen toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi poikkeusolojen aikana.” Palvelussuhteen ehdoista poikkeaminen voi olla kuntatoimijoilla käyttöönottoasetuksessa annetussa laajuudessa välttämätöntä paitsi toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi (esimerkiksi kuntasektorin kriittiset yhteiskunnan toimintaa ylläpitävät toiminnot, kuten katujen kunnossapito) myös joidenkin valmiuslaissa määriteltyjen lisätehtävien hoitamiseksi (esim. työvelvoitemääräyksen antaminen, siirtyneen väestön palveluiden järjestäminen ja majoitustehtävät poikkeuksellisesti).

43 §:n 2 momenttiin tulisi myös erikseen lisätä omana kohtanaan vesi- ja energiahuolto. Vesi- ja energiahuolto ovat yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ja väestön terveyden ja hyvinvoinnin kannalta välttämätöntä kriittistä infrastruktuuria, joka tulee kyetä turvaamaan vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Vesi- ja energiahuolto tulisi olla erikseen mainittuna 2 momentissa, eikä jättää §:n mukaisten poikkeuksien soveltamista vesi- ja energiahuollossa vain 2 momentin mukaisesti asetuksella säätämisen varaan.

KT kantaa huolta siitä millä tavoin valmiuslain tarkoituksen toteutumiselle välttämättömissä tukipalveluissa (esim. ateriat- ja siivouspalvelut, tietojärjestelmäpalvelut, erilaiset turvallisuuteen liittyvät palvelut, satamat) on mahdollista soveltaa lakiesityksen 41 §:ää ja 43 §:ää. Tukipalveluita voivat tuottaa sekä julkiset toimijat, mutta myös yksityiset palveluntuottajat. Julkisten toimijoiden tuottamat tukipalvelut tulevat ilmeisesti huomioiduksi 2 momentin 16-kohdan perusteella. Lakiesityksen sanamuodon mukaan yksityisten palveluntuottajien kohdalla 41 §:n ja 43 §:n soveltaminen olisi mahdollista vain 2 momentin 17-kohdan perusteella. Ko.kohdan perustelujen mukaan 17-kohta mahdollistaisi pykälässä tarkoitettujen poikkeusten soveltamisen esimerkiksi sellaisessa yrityksessä, johon on kohdistettu valmiuslain perusteella erityinen suorittamisvelvoite. KT katsoo, että poikkeamisen pitäisi olla mahdollista myös sellaisessa yrityksessä, johon ei suoraan velvoitetta ole valmiuslain perusteella kohdistettu, mutta jonka tuottamat palvelut ovat välttämättömiä sellaiselle 2 momentissa mainitulle muulle maanpuolustuksen, väestön sosiaali- ja terveydenhuollon, toimeentulon tai turvallisuuden taikka muun yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämätöntä toimintaa harjoittavalle. Valmiuslain tulee mahdollistaa tukipalvelutoimintojen turvaaminen tuottajasta riippumatta ja myös tilanteessa, jossa palvelut tuotetaan kahden osapuolen välisen sopimuksen nojalla ostopalveluna.

KT:n käsityksen mukaan vainajien säilytys on lainsäädännön nojalla (ainakin joissakin tapauksissa) hyvinvointialueen vastuulla, kunnes ne voidaan siirtää haudattavaksi. Ihmisiä voi menehtyä erilaisissa poikkeusoloissa. KT nostaa esille, että voisi olla perusteltua useammastakin näkökulmasta, että myös kirkon toiminnot olisivat 7 luvun soveltamispiirissä.

KT pitää kannatettavana, että 22 luvun lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevissa erityissäännöksissä ehdotetaan säädettäväksi 150 §:ssä nimenomaisesti vuosiloman ja muun vapaan antamisen aikarajoista.

KT katsoo, että valmiuslain jatkovalmistelussa tulee vielä tarkastella työtaisteluoikeutta ja työtaistelutoimien kieltämistä poikkeusolojen aikana.

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

KT arvioi, että poikkeusolojen hallinnan kannalta on erittäin tärkeää, että valmiuslakiin sisältyy lisäkeinoja siltä varalta, että 7 luvun keinot osoittautuisivat riittämättömiksi poikkeusolojen hallinnan kannalta. Ehdotukset sosiaali- ja terveydenhuollon erityisestä työvelvollisuudesta (44 §), väestönsuojelutehtävien suorittamisvelvollisuudesta (45 §) ja yleisestä työvelvollisuudesta (46 §) ovat sinällään kannatettavia ja erittäin tärkeitä viimesijaisina keinoina turvaamaan henkilöstön riittävyyttä poikkeusolojen hallinnassa.

KT kuitenkin arvioi, että luvussa säännelty työvelvollisuussuhde vaatii vielä jatkovalmistelua työvelvollisuussuhteessa noudattavien ehtojen ja työvelvollisuussuhteessa noudatettavan lainsäädännön suhteen. Esityksen 53 § vastaa sinällään sitä, mitä voimassa olevan valmiuslain 101 §:ssä säädetään työvelvollisuuden ehdoista. Sen mukaan työvelvollisuussuhteessa sovellettavat ehdot määräytyvät työnantajaa työehtosopimuslain tai työnantajaa kunnan tai hyvinvointialueen virkaehtosopimuksista annetun lain mukaan (kun kunta tai hyvinvointialue siis työn teettäjinä työvelvollisuussuhteessa). Lisäksi esityksen mukaan voimassa olevan lain tavoin todetaan, että työvelvollisuussuhteessa ja sen perusteella suoritettavassa työssä on muutoin soveltuvin osin noudatettava vastaavasti, mitä työ- ja virkasuhteesta ja sen perusteella suoritettavasta työstä on säädetty tai sovittu. KT arvioi kuitenkin, että työvelvollisuutta koskevan käyttöönotto- ja soveltamisasetuksen käytännön soveltaminen poikkeusoloissa vaatisi nyt esitettyä täsmällisempää oikeudellista läpikäyntiä työvelvollisuussuhteen kaikkien osapuolten näkökulmasta.

KT:n käsitys on, että työvelvolliseksi määrittämisestä ja säännösten soveltamisesta ei ole soveltamiskokemusta koronapandemian ajalta. Mietintö jättää avoimeksi olisiko selventämistä mahdollisesti tarkoitus tehdä asetuksen antamisen yhteydessä, jos työvelvollisuutta koskevia asetuksia jouduttaisiin joskus käyttämään poikkeusoloissa. KT katsoo kuitenkin, että oikeudellinen kartoitus olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista tehdä riittävässä määrin normaaliolojen vallitessa etupanotteisesti. Tätä puoltaa myös se, että sosiaali- ja terveydenhuollon erityiseen työvelvollisuuteen on tullut KT:n sinällään kannattamia muutoksia. Esityksen 44 §:n mukaan määräys tällaiseen työhön voidaan antaa 11 § 1 momentin 3-5 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa enintään neljäksi viikoksi kerrallaan, kun se voimassa olevan lain mukaan voidaan siinä mainituissa kohdissa antaa korkeintaan kahdeksi viikoksi kerrallaan ja määräys voidaan uusina kerran. Lisäksi 11 §:n 1-2 kohtien aseellista hyökkäystä tai siihen vakavuudeltaan rinnastettavissa olosuhteissa määräyksen pituutta ei ole valmiuslaissa/esityksessä rajoitettu.

KT toteaa, että poikkeusolojen kannalta lyhyttä ajanjaksoa pidemmät työvelvollisuussuhteet toisivat todennäköisesti lyhyitä enemmän oikeudellisesti merkityksellisiä soveltamiskysymyksiä, joita olisi syytä kartoittaa etukäteen (esim. työsopimuslain perhevapaa- ja sairauspoissaolomääräykset ja kytkentä työehtosopimuksien palkanmaksumääräyksiin) työvelvollisuussuhteessa ihan jo rakenteellisina kysymyksinä. Esityksestä jää epäselväksi esimerkiksi miten sairauspoissaolo- tai perhevapaatilanteissa työvelvollisuussuhteen osapuolten tulisi ylipäänsä toimia, eli mikä on työvoimaviranomaisen/pelastusviranomaisen rooli työmääräyksen antajana, työvelvollisuussuhteisen rooli ja työvelvollisuussuhteen työnantajan rooli, sekä työvelvollisuussuhteisen työntekijän lepäämässä olevan palvelussuhteen työnantajan rooli. Lakiesityksestä jää epäselväksi tulisiko työvelvollisuussuhteen työnantajan tällaisessa tilanteessa pyytää työvoimaviranomaiselta/pelastusviranomaiselta vapautusta (ks. 52 §).

Lakiesityksessä jää epäselväksi onko ja millä tavoin työvelvollisuussuhteissa (44 §-46 §) on tarkoitus soveltaa vahingonkorvauslakia. Lakiesityksen 44 §:ään kirjattu informatiivinen maininta vahingonkorvauslain soveltamisesta ei vielä riittävästi selvennä sitä, miten lakia olisi tarkoitus soveltaa työvelvollisuussuhteessa, kun vahingonkorvauslaki ei tällaista oikeussuhdetta tunnista. Lakiesityksen 45 §:ssä ja 46 §:ssä ei ole mainintaa vahingonkorvauslaista.

Esityksen mukaan työvelvollisuussuhteessa noudatettaisiin työnantajaa sitovaa työ- ja virkaehtosopimusta (53 §). Tällä mitä ilmeisemmin tarkoitetaan, että jos työvoimaviranomainen tai pelastusviranomainen on antanut henkilölle työ määräyksen esimerkiksi työn suorittamiseen hyvinvointialueen lukuun henkilön työehdot määräytyvät hyvinvointialueella noudatettavan työehtosopimuksen määräysten mukaan. Monet työehdot ovatkin käytännössä selkeästi osoitettavissa työehtosopimuksen määräyksistä kuten työaika.

Sitä vastoin erityisesti palkkausmääräysten soveltaminen voi käytännössä olla hankalaa ja vaatia vielä erityistä hallinnollista työtä (esim. kokemuslisään oikeuttavan palvelusajan laskeminen, joka on yksilökohtaista). Jatkovalmistelussa olisikin syytä selvittää nyt esitetyn vaihtoehdon ohella muita ehtojen määräytymisen vaihtoehtoja; esimerkiksi millaiset mahdollisuudet olisi säätää työ- ja virkaehtosopimusten sopijaosapuolille sopimismahdollisuus työvelvollisiin noudatettavista ehdoista tai esimerkiksi määrittää laissa työvelvolliselle maksettavasta korvauksesta. KT kiinnittää huomiota myös siihen, ettei mietintö voimassa olevan valmiuslain tapaan kiinnitä muutenkaan huomiota työehtosopimusten osapuolten asemaan ja rooliin suhteessa työvelvollisuussuhteessa teetettävään työhön, esim. liittykö ehtojen noudattamiseen valvontavelvollisuus ja missä mahdolliset esim. palkkausehtoja koskevat erimielisyydet käsiteltäisiin, jos niitä syntyisi.

Mietintö ei nyt ota kantaa myöskään siihen, mikä taho toimii palkanmaksajana (työn teettäjä, vai esim. työvoimaviranomainen eli kunta) eikä siihen, miten työvelvollisuudesta johtuvat kustannukset rahoitetaan. Jatkovalmistelussa tulisi edelleen myös selvittää ja harkita työvelvollisuuden (44 § - 46 §) ikärajan nostoa 70 vuoteen väestön ikärakenne, väestön toimintakyky ja eläkkeelle siirtymisen myöhentyminen huomioon ottaen.

Luvun 53 §:n perustelujen mukaan myös työvelvollisten ehdoista voidaan poiketa 7 luvussa säädetyn tavoin. KT pitää tätä johdonmukaisena, mutta tämä olisi syytä kuitenkin kirjata myös lainsäädännöksiin säännösperustelujen sijaan. Yksittäisenä yksityiskohtana nostetaan vielä esiin, että mietintö jättää epäselväksi, miksi työvelvollisiin sovellettaisiin virkaehtosopimusta tai sovellettaisiin mitä virkasuhteesta on säädetty (53 §) kun mietinnössä useassa kohtaa todetaan, että työvelvollisia ei voida käyttää tehtävissä, joissa käytetään julkista valtaa. Tätä rajausta voidaan pitää kannatettavana. Lain 53 §:n 3 ja 4 momentin osalta epäselväksi jää miten lakia tulisi soveltaa niissä tilanteissa, joissa työvelvollisen työ- tai virkasuhde on päättynyt työvelvollisuussuhteen aikana. Laista tulisi selkeästi käydä ilmi, että työvelvollisuussuhde ei pidennä taustalla olevan palvelussuhteen kestoa eikä työvelvollisella ole työvelvollisuuden perusteella erityistä työhön paluuoikeutta taustalla olleeseen palvelussuhteeseen.

Mitä tulee sosiaali- ja terveydenhuollon erityiseen työvelvollisuuteen, KT pitää peruteltuna kriteerinä toimimista viimeisen viiden vuoden aikana sosiaali- ja terveydenhuollon alalla, ja sitä että on saanut koulutusta tällä alalla. Säännöksen perusteluissa olisi hyvä täsmentää, että toimiminen on voinut tapahtua myös Suomen rajojen ulkopuolella. 44 §:n 1 momentin mukaan työvelvollisuusmääräys voidaan antaa, jos 11 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa 7 luvun mukaiset toimenpiteet eivät ole riittäviä. Pykälän perusteluissa on kuitenkin viitattu vain 14 luvun mukaisiin toimenpiteisiin. Lain 7 luku koskee työvoiman saatavuuden turvaamista ja 14 luku sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaamista.

Lakiesityksestä jää epäselväksi kumpaan lukuun on tarkoitettu viitata. 44 §:n 2 momentissa on viitattu sellaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain mukaisiin tehtäviin, joita voi hoitaa vain hyvinvointialueeseen palvelussuhteessa oleva. Lakipykälässä tulisi tältä osin huomioida myös HUS-yhtymä.

Väestönsuojelutehtävien suorittamisvelvollisuudesta säädetään 45 §:ssä. Pykälässä todetaan, että mitä 48-53 §:ssä säädetään työvoimaviranomaisesta, sovelletaan myös pelastusviranomaiseen. Poikkeusolojen vallitessa lain soveltamisen pitää olla mahdollisimman selvää. KT katsoo, että lain soveltamisen selvyiden vuoksi jokaisessa 48-53 §:ssä tulisi erikseen olla mainittuna, että pykälää sovelletaan väestönsuojelutehtävien suorittamisvelvollisuuden osalta pelastusviranomaiseen. Lakiesityksen mukaan väestönsuojelun varautumistehtävien rekisteristä säädetään erikseen pelastuslain 92 §:ssä. Pelastuslain 92 §:n mukaan pelastuslaitos ja yhteisö, joka on 46 §:n mukaisesti velvollinen osallistumaan pelastuslaitoksen johdolla pelastustoiminnan suunnitteluun ja hoitamaan lakisääteisiä tehtäviään pelastustoiminnan yhteydessä sekä varautumaan näiden tehtävien hoitamiseen normaali- ja poikkeusoloissa, saavat pitää tehtäviensä hoitamista ja niihin varautumista varten henkilörekisteriä tehtäviin varatuista henkilöistä ja voimavaroista. Lakiesityksen osalta epäselväksi jää voiko pelastusviranomainen antaa 45 §:ssä tarkoitetun määräyksen vain sellaiselle henkilölle, joka em. rekisteriin on kirjattu, vai voidaanko määräys antaa myös jollekin muulle taholle. Jälkimmäisen tilanteen kohdalla lakiesitys jättää avoimeksi sen minkä tiedon pohjalta määräys annetaan.

Työvelvollisen ilmoittautumisvelvollisuutta koskevan 48 §:n ja työmääräystä koskevan 49 §:n perusteluiden mukaan ko.pykälät tulevat sovellettavaksi aina kun jokin 44-46 §:ssä säädettyistä toimivaltuuksista otettaisiin käyttöön. KT katsoo, että tämä tulisi käydä ilmi myös pykälästä.

Lakiesityksen 49 §:n perusteluiden mukaan työmääräystä koskeva päätös olisi muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös. Perusteluiden mukaan työmääräyksen antamiseen voitaisiin soveltaa myös lakia sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003). Tämän osalta on huomioitava mahdolliset lainsäädäntöön tulevat muutokset, kuten esim. hallituksen esitys 124/2025 sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi.

Lakiesityksen 50 §:n osalta KT katsoo ongelmalliseksi alle 7-vuotiaan taikka erityistä hoitoa tai huolenpitoa tarvitsevasta tai muusta henkilöstä hoitovastuussa olevalle työmääräyksen antamisen rajoittamisen työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 10 §:ssä tarkoitettuun työssäkäyntialueeseen silloin kun annetaan työmääräys 44 §:n tai 45 §:n nojalla. Ko.lain mukaan henkilön työssäkäyntialue ulottuu 80 kilometrin etäisyydelle hänen tosiasiallisesta asuinpaikastaan. Tällaista rajoitetta ei tulisi lakiin tehdä huomioiden mm. pohjoisen ja itäisen Suomen etäisyydet ja poikkeusoloissa erityistä osaamista omaavan henkilöstön erityinen tarve. Pykälästä tai sen perusteluista ei käy ilmi olisiko työmääräys mahdollista antaa, jos pykälässä tarkoitettua hoitoa tai huolenpitoa tarvitsevan henkilön hoito olisi järjestettävissä muulla tavoin. KT:n mukaan henkilön käytössä olevat muut hoitomahdollisuudet tulisi vaikuttaa työmääräyksen antamiseen.

Työvelvollisuussuhdetta koskevan 52 §:n perusteluiden mukaan työvelvollisuussuhde päättyy käyttöönottoasetuksen voimassaolon lakatessa. Tämä olisi selvyyden vuoksi tarpeellista kirjata myös pykälään.

Työvelvollisuusrekisterin tiedot on esityksen mukaan tarkoitus kerätä muista rekistereistä. Sosiaali- ja terveydenhuollon työvelvollisten suhteen tämä tarkoittanee käytännössä lupa- ja valvontaviranomaisen ylläpitämiä rekistereitä (56 §). Tältä osin lain jatkovalmistelussa on syytä seurata myös sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölain uudistusta sosiaali- ja terveystieteiden ministeriössä. Lisäksi KT kiinnittää huomiota siihen, että työvelvollisina voidaan tarvita myös esimerkiksi hoiva-avustajan koulutuksen saaneita, mutta tämä koulutustieto ei ole saatavilla lupa- ja valvontaviranomaisen rekistereistä.

Lakiesityksen 46 §:ssä säädetään yleisestä työvelvollisuudesta ja 47 §:ssä työvelvollisen määräämisestä hoitamaan julkista hallintotehtävää. Säännöksen mukaan työvelvollinen voidaan määrätä hoitamaan vain sellaista työnantajaa avustavia ja epäitsenäisiä julkisia hallintotehtäviä, joihin ei sisälly julkisen vallan käyttämistä. Säännöksen mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin siitä, mitä julkisia hallintotehtäviä työvelvollinen voidaan määrätä hoitamaan. KT toivoo, että työvelvollisuutta koskevan luvun jatkovalmistelussa kiinnitettäisiin erityistä huomiota siihen, minkälaisia tehtäviä tässä tarkoitetaan käytännön soveltamistilanteita ajatellen.

KT toteaa yhteenvetona luvusta 8, että sen mahdollistamat keinot ovat viimesijaisina keinoina erittäin tärkeitä poikkeusolojen hallinnassa, mutta vaativat jatkovalmistelua. Tematiikan tietynlaisen abstraktisuuden ja kokonaisuuden toimivuuden hahmottamisen kannalta voisi olla tarkoituksenmukaista harkita vielä valmistelun aikana erillistä sidosryhmien kuulemistilaisuutta.

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT:lla ei ole lausuttavaa koskien 9 luvun säännöksiä.

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

KT toteaa, että lisätehtävän aiheuttama työvoiman tarve on mietinnössä tunnistettu.

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT:lla ei ole lausuttavaa koskien 70 §:ää ja 82 §:ää.

Lakiesityksen 77 §:n, 78 §:n ja 79 §:n kohdalla jää epäselväksi voiko Helsingin kaupunki tehdä pykälien mukaisia päätöksiä. Helsingin kaupungille on sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetulla lailla 615/2021 annettu erityisasema.

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

On kannatettavaa, että valmiuslaki mahdollistaa poikkeusoloissa lakisääteisten eläkkeiden (mm. työeläke, kansaneläke, takuueläke, tapaturma- ja liikennevakuutuksen perusteella maksettavat eläkkeet) maksamisen lykkäämisen enintään kuudeksi kuukaudeksi, määrän alentamisen enintään kolmen kuukauden ajalta (enintään 50 %), sekä viime kädessä maksamisen keskeyttämisen enintään kolmeksi kuukaudeksi. Esityksessä todetaan, että nämä toimenpiteet voidaan ottaa käyttöön vain, jos väestön toimeentulon ja valtion maksuvalmiuden turvaaminen sitä poikkeusoloissa välttämättä vaatii. Jää kuitenkin hieman epäselväksi millä tavoin välttämättä sanaa tulkitaan. Sinällään on kohtuullista, että toimenpiteet on porrastettu (ensin lykkäys, sitten mahdollinen alentaminen ja viimeisenä keskeytys) oikeasuhtaisuuden ja välttämättömyyden periaatteiden mukaiseksi.

Lakiesityksen 85 §:n 1 momentin sanamuoto on epäselvä jättäen epäselväksi sen mitä etuuksia se koskee. Etuuksia on selvitetty lakiesityksen perusteluissa esimerkein, mutta asia jää silti epäselväksi, koska 1 momentin sanamuoto on epäselvä.

Lakiesityksen 87 §:n 3 momentin sanamuodon mukaisesti vain hyvinvointialueella olisi velvollisuus huolehtia väestön välttämättömästä toimeentulosta muilla tavoin. Helsingin kaupungin asema pykälää sovellettaessa jää epäselväksi.

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT pitää hyvänä, että lakiesityksessä on kiinnitetty huomiota satamien toimintojen turvaamiseen. KT esittää harkittavaksi, että 93 §:n soveltamisalaa laajennettaisiin kattamaan myös 11 §:n 1 momentin 4-kohdan mukaiset poikkeusolot.

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Luvussa säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon ja koulutuksen turvaamisesta. KT pitää kaikkia 14 luvussa säädettyjä keinoja tärkeinä. Ehdotetun keinovalikoiman puutteena on, että se ei näyttäisi pitävän sisällään mahdollisuutta poiketa laissa säädetyistä henkilöstö- ja asiakasmitoituksista, joiden poistamisen tai edes väljentämisen mahdollisuutta olisi erittäin tärkeää tarkastella jatkovalmistelussa (lastensuojelu, asumispalvelut jne). Kriisitilanteessa on tarkoituksenmukaisempaa turvautua ensin kaikkiin normaaliolojen lainsäädännön uudelleentarkastelun mahdollisuuksiin kuin esimerkiksi turvautua työvelvoitteen käyttöönottamiseen.

KT toteaa, että sosiaali- ja terveysministeriön päätökseen perustuvien 95 §:n sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaan kohdistuvien toimenpiteiden täytäntöönpano voi edellyttää henkilöstön riittävyyden turvaamiseksi valmiuslaissa mahdollistettuihin keinoihin turvautumisen poikkeusolojen hallitsemiseksi. Esityksen 95 § 1 momentin 3 kohdan muotoilu tulisi vielä varmistaa suhteessa siihen, että se koskee myös HUS-yhtymää ja Helsingin kaupunkia, jos tämä on tarkoitus.

Lakiesityksen 98 §:ssä säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden ammatissa toimisen edellytyksistä poikkeamisesta erikseen annettavan valtioneuvoston asetuksen nojalla henkilöstön riittävyyden varmistamiseksi. KT pitää mahdollisuutta erittäin tärkeänä ja huomauttaa, että esityksen jatkovalmistelussa tulee seurata sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölain uudistuksen etenemistä ja sen mahdollisesti tuomia muutostarpeita valmiuslakiin.

Esitys ei ota suoraan kantaa siihen, mikä 98 §:n suhde on sosiaali- ja terveydenhuollon erityiseen työvelvollisuuteen (44 §), mutta lähtökohta lienee, että myös työvelvollisuussuhteessa voidaan soveltaa 98 §:n keinoja, jos niistä on valtioneuvoston asetuksella erikseen säädetty, tai ainakin näin tulee olla mahdollisuus toimia tarvittaessa myös työvelvollisten suhteen.

Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa on verraten laajasti muuten kuvattu poikkeamismahdollisuuksia pykälässä säädetyissä poikkeusoloissa (esim. koulutus- ja kielitaitovaatimukset, laajentaa sosiaalihuollon tai terveydenhuollon ammattihenkilön ammattiin opiskelevien oikeuksia tilapäisesti laillistetun ammattihenkilön tehtävissä sekä keventää laillistamisprosessiin liittyviä vaatimuksia mukaan lukien rajoitetulla toimiluvalla työskentelevien edellytykset toimia laajemmin). KT:lla ei ole sinällään huomautettavaa perusteluissa kuvattuihin tarvittaessa käyttöön otettaviin keinoesimerkkeihin soveltamisasetuksissa huomioitavat potilas- ja asiakasturvallisuusnäkökohdat huomioon ottaen. KT kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että pykäläehdotuksen 3 momentin yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että edellytyksistä poikkeaminen ei voisi myöskään käsittää oikeutta suorittaa tehtäviä, jotka lain mukaan edellyttävät virkasuhdetta. Esimerkkinä käytetään lastensuojelulain 13 §:ssä säädettyä oikeutta päättää lastensuojelutoimenpiteistä kuten lapsen kiireellisestä sijoittamisesta tai huostaanotosta. KT katsoo, että esimerkki osittain vesittää poikkeamista koskevat säännökset, jos tämä tarkoittaa, että kelpoisuuksista ei voisiakaan poiketa poikkeusolojen hallinnan niin välttämättömästi vaatiessa. Asiakas- ja potilasturvallisuusnäkökohdat ja perusoikeudet huomioiden kategorisen rajoituksen sijaan tulisi mahdollisuuksia hoitaa tehtävää tarkastella uudestaan ja tarvittaessa jättää osa ohjaamisesta soveltamisasetuksilla huomioitavaksi.

Lakiesityksen 99 §:n lääke- ja verihuollon sekä terveydenhuollon tavaroiden ja palveluiden saatavuuden turvaamisen suhteen KT kantaa huolta siitä, että myös henkilönsuojaimia tulee olla kaikissa poikkeusoloissa riittävästi koronankin tuoreisiin kokemuksiin viitaten. KT pitää tärkeänä mahdollista EU-tasoista muutosehdotusta ja toivoo, että ministeriö informoi sidosryhmiä aktiivisesti asiassa.

KT toteaa lopuksi, että sosiaali- ja terveydenhuollon turvaaminen poikkeusolojen hallinnassa voi edellyttää paitsi normaaliolojen normeista poikkeamisen mahdollisuutta myös henkilöstön olosuhteista riippuen laajaakin lisä- ja täydennyskoulutusta (vrt. Ukrainan opit raportti ja kokemukset koronan ajalta esimerkiksi rokotustoiminnan ja tehohoidon järjestämisessä).

Esityksen 101 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi opetustoiminnan ja kasvatuksen järjestämistä koskevista muutoksista. Pykälällä koottaisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti opetusta ja koulutusta koskevat toimivaltuudet. Sääntelyyn lisättäisiin mahdollisuus säätää valtioneuvoston asetuksella etäopetukseen siirtymisestä. KT:n näkemyksen mukaan asiassa on huomioitu nimenomaisesti opetuksen ja koulutuksen turvaaminen poikkeusoloissa.

KT huomauttaa, että henkilöstön riittävyyden turvaamista koskevat toimivaltuudet voivat joissakin tilanteissa olla tarpeen ulottaa myös varhaiskasvatukseen.

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Esityksen 15 luvussa ehdotetaan säädettäväksi asumisen järjestämisestä poikkeusoloissa. Asuntokannan säännöstelyviranomaisen, käytännössä kunnan toimielimen, tehtäväksi säädettäisiin mm. oikeus osoittaa ilmoitusvelvollisuuden piirin kuuluvaan huoneistoon vuokralainen (104 §). Vaikka ehdotetut säännökset ainakin osittain vastaavat voimassa olevan valmiuslain säännöksiä, lisätehtävät aiheuttavat kunnille lisää hallinnollista työtä. Näin ollen kunnat tarvitsevat henkilöstöresurssia kyseisten lisävelvoitteiden hoitamista varten.

Kunnilla voi olla poikkeusoloissa hyvin rajallisesti henkilöstöresurssia käytettävissään. Tästä johtuen kuntien tulisi tarvittaessa voida tarvittavan henkilöstöresurssin turvaamiseksi kaikilla toimialoillaan soveltaa ehdotetun valmiuslain 7 luvun (työvoiman saatavuuden turvaaminen) lisätoimivalmiuksia.

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Yleisesti ottaen esityksessä olisi huomioitava eläkejärjestelmän pitkäaikainen kestävyys. Yleensä poikkeusolot ovat kuitenkin suhteellisen lyhytaikaisia eläkejärjestelmän luonteeseen verrattuna. Eli ei ole tarkoituksenmukaista romahduttaa eläkejärjestelmää muun julkisen talouden tasapainottamiseksi.

Valmiuslain rahoitusmarkkinoita koskevissa pykälissä säädetään mahdollisuudesta rajoittaa sijoitustoimintaa, määrätä sijoituksia valtion velkasitoumuksiin tai poiketa tietyistä taloudellisista vaatimuksista. Sijoitustoiminnan rajoittaminen poikkeusoloissa on perusteltua, mutta esityksestä ei tule ilmi missä laajuudessa toimintaa voitaisiin rajoittaa ja mitä se käytännössä tarkoittaisi.

Esityksen vaikutuksia eläkejärjestelmän kannalta on haastavaa arvioida, poikkeusoloja voidaan kuitenkin ajatella olevan useamman tasoisia. Sijoituksista suurin osa on osakkeissa. Poikkeusoloissakin on tarkasti harkittava, kuinka järkevää taloudellisesti on muuntaa tätä omaisuuserää, jos osakkeiden arvo on romahtanut tai jos massamyynnit johtaisivat merkittävään arvonalennukseen.

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Lakiesityksen 131 §:n 1 momentissa on viitattu poikkeusoloihin täsmentämättä tarkemmin missä poikkeusoloissa pykälän mukainen päätös voitaisiin tehdä. KT katsoo, että pykälän soveltamisen tulisi olla mahdollista kaikissa 11 §:n mukaisissa poikkeusoloissa.

KT toteaa, että energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen saattaa joissain olosuhteissa vaatia tilapäisesti henkilöstön turvaamisen lisätoimivaltuuksien (7 luku) käyttöönottamista.

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT:lla ei ole lausuttavaa koskien 18 luvun säännöksiä.

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT:lla ei ole lausuttavaa koskien 19 luvun säännöksiä.

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Lakiesityksen 20 luvussa säädetään välttämättömän rakentamisen turvaamisesta. Useissa säännöksissä toimivalta on säädetty kunnan rakennusvalvonnalle tai kunnan rakennustarkastajalle. Poikkeusoloissa kunnan rakennustarkastaja mm. pääsääntöisesti myöntäisi rakentamisen aloitus- tai jatkamisluvan (141 §), voisi määrätä ilman aloitus- tai jatkamislupaa jäänyttä elinkeinonharjoittajaa luovuttamaan säännöstelyn alaisia rakennustuotteita ja myöntäisi rakennustuotteita koskevat ostoluvat (142 §). Lisäksi elinkeinonharjoittajien tulisi ilmoittaa hallussaan olevista rakennustuotteista kunnan rakennustarkastajalle (144 §).

On hyvä huomioida, että kyseiset rakennustarkastuksen tehtävät edellyttävät erityisosaamista, jota voi olla poikkeusolojen aikana niukasti saatavilla. Rakennuslain mukaan rakennustarkastajalla tulee olla tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto. Lisäksi hänellä on oltava kokemusta rakennussuunnitteluun ja rakennustyön suoritukseen liittyvistä tehtävistä (RakL 103.2 §). Rakennustarkastajan tehtäviä hoidetaan virkasuhteessa. Tällaisen henkilöstön saatavuus poikkeusoloissa voi olla haasteellista, koska heidät voidaan kutsua muihin valtion turvallisuuskriittisiin tehtäviin. Kelpoisuusvaatimuksista tulisi olla mahdollisuus poiketa poikkeusolojen aikana.

Jotta kunnan rakennusvalvonta ja kuntien yksittäiset rakennustarkastajat (viranhaltijat) voivat selvitä lisätehtävistään mahdollisten poikkeusolojen aikana, niillä tulee olla kyseisten lisätehtävien hoitamiseen riittävät henkilöstöresurssit. Kuntien tulisi tarvittaessa voida soveltaa ehdotetun valmiuslain 7 luvun (työvoiman saatavuuden turvaaminen) lisätoimivalmiuksia tehtäviensä suorittamisen turvaamista varten.

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Lakiesityksen 148 §:n perusteluiden mukaan työsuojeluviranomainen valvoisi 41-43 §:ssä ja 9 luvussa säädettyjen toimivaltuuksien soveltamista. Lakiesityksen sanamuodon mukaan työsuojeluviranomainen valvoisi myös 44-46 §:ien soveltamista, joten perusteluissa lienee virhe tältä osin. Esityksen 9 luku koskee sotilaallisen puolustusvalmiuden tukemista ja lienee virheellisesti perusteluissa mainittu.

KT pitää kannatettavana, että 22 luvun lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevissa erityissäännöksissä ehdotetaan säädettäväksi 150 §:ssä nimenomaisesti vuosiloman ja muun vapaan antamisen aikarajoista. KT kuitenkin katsoo, että 41 §:ssä olisi selvyyden vuoksi syytä olla viittaus 150 §:ään.

Lakiesityksen 153 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi siirtyneen väestön palvelujen järjestämisestä. Säännös olisi uusi ja sen tarkoitus olisi turvata huomattavan väestömäärän vastaanoton edellyttämät järjestelyt tilanteessa, jossa merkittävä määrä väestöä on siirtynyt poikkeusolojen takia oleskelemaan varsinaisen asuinpaikkansa ulkopuolelle. Siinä asetetaan tehtäviä sekä alueen hyvinvointialueelle että hyvinvointialueen alueella sijaitseville kunnille, joilla on velvollisuus osoittaa hyvinvointialueen käyttöön tehtävän hoitamiseksi esim. henkilöstöresursseja ja ruokahuollon palveluja. Pykälän tarkoitus selkeyttää palveluiden järjestämistä koskevia vastuita on kannatettava ja kuten myös järjestelyiden huomioon ottaminen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 50 §:n mukaisessa valmiussuunnittelussa.

Esityksen perusteluissa nimenomaisesti todetaan, että suurelle väestömäärälle järjestettävistä palveluista huolehtiminen edellyttää huomattavaa henkilöstöresurssia. Selvää on, että 153 §:ssä säädettyjen tehtävien hoitaminen voi KT:n näkemyksen mukaan jo sinällään edellyttää 7 luvun 41 §:n ja 43 § keinojen käyttöä poikkeusolojen hallinnassa tai jopa työvelvollisuusluvun määräysten soveltamista, joskin ne lienevät tällöin jo muutenkin käytössä.

KT pitää hyvänä, että lakiehdotuksen 163 §:ssä esitetään opetustoimen osalta 153 §:n nojalla syntyneiden kustannusten korvaamista (säädetäisiin tarkemmin asetuksella).

Esityksen 153 §:n perusteluissa on nostettu esiin, että valtio voi poikkeuksellisissa häiriötilanteissa rahoittaa sellaista toimintaa, johon hyvinvointialueen voimavarat eivät riitä (laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 52 §). KT toteaa, että huomio on tärkeä siirtyneen väestön palvelujen järjestämisen yhteydessä, mutta myös laajemmin kun käsitellään poikkeusolojen hallintaa ja niistä aiheutuvien kustannusten hallintaa ja korvaamista. Sivuhuomiona todettakoon, että lakiesityksen 153 § ei ota kantaa Helsingin kaupungin asemaan.

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Lakiesityksen 158 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi työnantajalle korvausvastuu 41 §:n 1 momentin 12 kohdan mukaisesti toiseen työntekopaikkaan siirretylle työntekijälle toimenpiteestä aiheutuvat kohtuulliset ja välttämättömät matka- ja majoituskustannukset.

KT huomauttaa, että kaikilla työnantajilla tulisi olla edelleen oikeus saada näin korvaamansa kustannukset valtiolta vastaavalla tavalla kuin 158 §:n 2 momentissa säädetään valtion varoista korvattavaksi 33 §:n (valtion henkilöstön siirtäminen) ja 93 §:n (satamien tavarankuljetustoimintojen turvaaminen) mukaisesti siirretyn henkilöstön siirrosta johtuvat kohtuulliset ja välttämättömät matka- ja majoituskustannukset.

KT:lla ei ole erikseen huomautettavaa 159 §:ssä säädetystä työvelvolliselle maksettavasta korvauksesta työtapaturman ja ammattitaudin vuoksi.

Poikkeusolojen erityistukea koskeviin kustannuksiin (162 §) tulisi lisätä Helsingin kaupunki, koska se on voinut myös joutua huolehtimaan 87 § 3 momentissa tarkoitetuista 11 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa väestön välttämättömästä toimeentulosta.

Lakiesityksen 163 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi eräiden toimenpiteiden huomioimisesta valtionosuuksia ja -avustuksia myönnettäessä. Kyseisen säännöksen mukaan 101 §:n 2 momentin (opetustoiminnan ja kasvatuksen järjestämistä koskevat muutokset) ja 153 §:ssä (siirtyneen väestön palvelujen järjestäminen) tarkoitettujen toimenpiteiden vaikutukset toiminnan kustannuksiin voidaan ottaa huomioon opetustoiminnan valtionosuuksia ja -avustuksia myönnettäessä siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

KT toteaa, että kuntien ja hyvinvointialueiden rahoituksen tason ja sen suuntaamisen pitää on asianmukainen poikkeusolojen hallinnasta johtuvien lisätehtävien ja vaatimusten kanssa. Selvää on, että poikkeusolojen hallinnan kokonaiskustannuksia ei voida arvioida varmuudella etukäteen. Koronapandemia kuitenkin osoitti, että poikkeusolojen hallinta aiheuttaa sen jälkeenkin pitkittynyttä hoito- ja palveluvelkaa sekä lisäresurssitarpeita julkisista palveluista järjestämisvastuullisille kunnille ja hyvinvointialueille. Tämä tulisi huomioida poikkeusolojen varautumisen resursseja ja rahoitusta arvioitaessa.

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Kunta- ja hyvinvointialueuetyönantajat KT:lla ei ole lausuttavaa koskien 24 luvun säännöksiä.

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Lakiesityksen 167 §:ssä tulisi huomioida myös hyvinvointiyhtymät, kuntayhtymät ja HUS-yhtymä.

Lakiesityksen 170 § jättää epäselväksi missä tuomioistuimessa (käräjäoikeus, hallinto-oikeus, työtuomioistuin) 41 §:ssä ja 42 §:ssä tarkoitettu työsuhteen ehtoa koskeva riita-asia ja 52 §:ssä tarkoitettua työvelvollisuussuhdetta koskeva riita-asia on tarkoitettu käsiteltävän.

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

Vaikutusten arviointia koskevassa kohdassa 4.2.2.3 arvioidaan ehdotetun valmiuslain kokonaisuudistuksen vaikutuksia kuntien ja hyvinvointialueiden talouteen ja kohdassa 4.2.4.10 käsitellään esityksen yhteiskunnallisten vaikutusten osassa vaikutuksia kuntiin ja hyvinvointialueisiin.

Kohdassa 4.2.2.3 todetaan seuraavasti:

” Myös kunnille ja hyvinvointialueille voi kuitenkin aiheutua toimivaltuuksien täytäntöönpanosta sellaisia tehtäviä, joihin ne tarvitsevat poikkeusoloissa lisärahoitusta ja joihin niiden on toisaalta jo normaalioloissa varauduttava.

Monien kunnille ehdotettujen toimivaltuuksien täysimääräinen käyttöönotto, kuten ostokiintiöiden hallinnointi, työvelvollisten työmääräysten antaminen ja asuntokannan säännöstely, voisi aiheuttaa

kunnille merkittävääkin lisätyötä ja -kustannuksia sekä henkilöstön koulutus- ja lisätarvetta tilanteessa, jossa kuntien kyky suoriutua tehtävistään olisi poikkeusolojen vuoksi jo ennestään vaarantunut. Lisäksi kunnan toimintaan voi aiheutua vaikutuksia sellaisten valmiuslain toimivaltuuksien käyttöönotosta, joista aiheutuvat rajoitukset tai muut toimenpiteet kohdistuvat myös kunnan toimintaan. Esimerkiksi koulutuksen tai varhaiskasvatuksen keskeyttäminen tai siirtäminen toisen kunnan alueelle ja vastuulle vaikuttaisivat merkittävästi kuntien ja kuntayhtymien talouteen ja toimintaan. Tällaisia kuntien kannalta merkityksellisiä vaikutuksia voi seurata myös esimerkiksi tilapäisten väestönsuojien rakentamisvelvollisuuteen, sähkön toimituksen keskeyttämiseen, polttoaineen markkinoille saattamisen ohjaamiseen sekä vesi- ja jätehuollon turvaamiseen liittyvien toimivaltuuksien käyttöönotosta.”

Mietinnön yleisperusteluissa on tunnistettu valmiuslain ja poikkeusolojen mahdollisia vaikutuksia kuntien ja hyvinvointialueiden toimintaan. Tämä kuva täydentyy osin vielä jossain määrin lisätoimivaltuuksien yksityiskohtaisten perusteluiden kautta. Selvää on, että olosuhteet, jotka johtavat tarpeeseen poikkeusolojen hallintaan ja valmiuslaissa säädettyjen lisätoimivaltuuksien käyttöön, ovat vaikutuksiltaan erityyppisiä. Kohdassa 4.2.4.10 kuvatut väestönsiirrot olisivat varmasti poikkeusolojen hallinnassa yhteiskunnalle kokonaisuutena ja hyvinvointialueille ja kunnille erityisesti palvelujen järjestäjinä erittäin iso tehtävä. Vaikutusten arviointiin toivoisi kuitenkin myös nyt tehtyä laajemmin kuvausta mahdollisten 11 §:ssä lueteltujen poikkeusolojen vaikutuksista kuntiin ja hyvinvointialueisiin. Nyt vaikutuksia joutuu hakemaan tavallaan lisätoimivaltuuksien yksityiskohtaisista perusteluista ja kuvan hahmottaminen vaikeutuu. KT pitää sinällään luonnollisesti selvänä, että poikkeusolojen hallintaan johtavat 11 §:n olosuhteet ovat erilaisia ja tapauskohtaisia, mutta nyt tehtyä jossain määrin laajempi vaikutusten arviointi voisi kuitenkin lisätä ja vahvistaa ymmärrystä henkilöstötarpeista eri tilanteissa ja edistää myös varautumisen jalkauttamista.

Mietinnössä selvitetään niin ikään valmiuslain soveltamisen vaikutuksia kuntien ja hyvinvointialueiden talouteen. Varautuminen ja poikkeusolojen hallinta lisää myös kuntien ja hyvinvointialueiden kustannuksia. Mietinnössä onkin todettu, että myös kunnille ja hyvinvointialueille voi aiheutua toimivaltuuksien täytäntöönpanosta sellaisia tehtäviä, joihin ne tarvitsevat poikkeusoloissa lisärahoitusta ja joihin niiden on toisaalta jo normaalioloissa varauduttava (s. 144).

KT toteaa, että kuntien ja hyvinvointialueiden rahoituksen tason ja suuntaamiseen pitää on asianmukainen poikkeusolojen hallinnan vaatimusten kanssa.

Selvää on, että poikkeusolojen hallinnan kustannuksia ei voitaisi arvioida etukäteen.

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

KT pitää valmiuslain päivittämistä kannatettavana. Tulevaisuudessa voi esiintyä laajasti erilaisia yhteiskuntaa uhkaavia poikkeustilanteita, joihin lainsäädännön tulisi vastata. Valmiuslakia tulee kehittää niin, että se takaa yhteiskunnan toiminnan erilaisissa ennakoimattomissa kriisi- ja häiriötilanteissa nykyistä lainsäädäntöä paremmin.

Valmiuslaki tulee sovellettavaksi vain hyvin poikkeuksellisissa olosuhteissa, jolloin lain tulee olla yksiselitteisen selkeä ja mahdollistaa työnantajan toiminta sekä palvelujen turvaaminen poikkeusoloissa. KT:n näkemyksen mukaan valmiuslain tulee mahdollistaa työnantajan joustava toimiminen poikkeusoloissa niin, että poikkeuksellisissa olosuhteissa tärkeiden palveluiden, kuten terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen ja kriittisen infrastruktuurin toiminta voidaan turvata. Useat yhteiskunnan palvelut tuotetaan nykyisin ostopalveluina, joka tulee huomioida valmiuslakia uudistettaessa.

Lakiesityksen 7 luvun esitykset ovat kannatettavia ja vievät valmiuslakia parempaan suuntaan lain tarkoituksen toteuttamisen kannalta. KT ehdottaa 7 luvun keinovalikoimaan lisättäväksi työnantajan oikeutta peruuttaa ja keskeyttää työ- ja virkavapaa. KT näkee, että työvelvollisuutta koskeva 8 luku, ja sen antamat mahdollisuudet, on erittäin tärkeä poikkeusolojen hallinnassa. KT katsoo kuitenkin, että 8 luvun jatkovalmistelussa on syytä kiinnittää erityistä huomiota työvelvollisuussuhteen ehtoihin ja osapuolten rooleihin.

KT toteaa, että lisätoimivaltuuksien soveltajille on valmiuslain ja sen nojalla annettujen käyttöönotto-/soveltamisasetusten tarkkarajaisuus tärkeää. Se vähentää mahdollisen lisäohjauksen tarvetta poikkeusolojen hallinnassa. On tärkeää, että kokonaiskoordinaatio poikkeusolojen hallinnassa on kunnossa, mutta tulee jättää asianmukaista tilaa myös toimivaltasuhteiden mukaiselle harkinnalle ja päätöksenteolle.

Jatkovalmistelussa tulee tarvittaessa huomioida muun lainvalmistelun kuten esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölain ja sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan substanssilainsäädännön muutosten, tartuntatautilain kokonaisuudistuksen ja parlamentaarisen hyvinvointialueita koskevan työn vaikutukset valmiuslakisäätelyyn.

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

KT toteaa yleishavaintona, että jatkovalmistelussa tulisi selvyiden vuoksi vielä erityisesti kiinnittää huomiota pykälissä annettujen lisätehtävien/lisätoimivaltuuksien soveltamisaloissa käytettyyn terminologiaan. Toisin sanoen, mitä tahoja velvollisuudet ja oikeudet kussakin pykälässä koskevat

(esim. hyvinvointialue-sanan kohdalla HUS-yhtymän ja Helsingin kaupungin asema). KT on kiinnittänyt asiaan tässä lausumassaan huomiota, mutta KT:n arvioitavaksi ei kuulu kenelle kussakin pykälässä esitetyt oikeudet ja velvollisuudet kuuluisivat. Lisäksi lakiesityksessä käytetään termiä viranomainen, jota kuitenkin ei ole lakiesityksessä erikseen määritelty (toisin kuin joitakin muita käsitteitä).

Lampenius Anu

KT Kuntatyönantajat - Neuvottelujohtajat Anne Kiiski ja Jenni Aaltonen